

Huisnamen volgens Kerckhaert Noël (uit boekdelen 1 tot 6)

Wat betreft Destelbergen, Heusden en Beervelde:

ACHTENE (goed te)

Sint-Amandsberg

De benaming komt nu nog voor op de militaire geografische kaarten wat een juiste situering toelaat. De hoeve ligt op de huidige wijk „Oude Bareel" ten zuiden van de Antwerpsesteenweg. Dit gebied behoorde tot de vroegere gemeente Oostakker waarvan Sint-Amandsberg in 1874 werd afgescheiden. De hoevenaam is afgeleid van het toponiem Achtene dat al in documenten van 821 wordt vermeld. De Gentse Sint-Baafsabdij was reeds in de 10e eeuw in het bezit van een „goed t'Achtene" dat vermoedelijk deel had uitgemaakt van een vroegere (Romeinse ?) villa die samengesteld was uit verschillende hoeven. In de 16e eeuw wordt het „ghenaemt goet tachtene ofte ter hecken" en werd gesitueerd „inde prochie van shelichskerst". In die periode had het een oppervlakte van 23 bunders.

Sindsdien verscheen van de hand van dr. Gysseling een „Geschiedenis van Oostakker en Sint-Amandsberg tot 1974" (uitg. Gemeentebestuur Oostakker). Daarin besluit hij (p. 11) dat Achtene moet beschouwd worden als een prehistorische nederzetting. De naam zou toen „Aktinio" geweest zijn. „een van de menigvuldige nederzettingenamen op -io, die zo kenmerkend zijn voor het Belgisch, de taal die voor de germanisering (2e eeuw voor Christus) gesproken werd in de Nederlanden en N.W.-Duitsland. De naam is denkkelijk afgeleid van de Belgische persoonsnaam „Aktinios".

ADMIRAAL

In het Gentse bekend als een herbergnaam maar blijkbaar alleen in de nabijheid van de Schelde en de Leie. In Noord-Nederland was in de 17e eeuw een „admiraal van Gent" zeer populair wat ook bepalend kan geweest zijn voor de inspiratie van de herbergnaam bij ons. Bij onze noorderburen werd dit toponiem meestal gebruikt voor bedrijven of winkels die in scheepsbenodigdheden handelden (zie VL. en TG. 1. p. 232).

Destelbergen

1719 „Den admiraal" langs de Dendermondesteenweg was dan al een oude herberg (RAG. Oudb. 102). Nu trouwens nog bekend als herbergnaam maar in de eerste plaats als toponiem.

BEGIJNMOLEN

Beervelde

Houten korenwindmolen die in 1861 gebouwd werd en gelegen was in de Toleindestraat. Hij werd afgebroken in 1928. De benaming gaat terug op de familienaam van de eerste eigenaar Bibl.: Inv. II, p. 57.

BERGE (goed ten)

Betreft hoeven die uiteraard gebouwd zijn op een hoger gelegen stuk grond. In voorkomend geval kan dit ook de „mote" zijn waarop de woning opgetrokken werd.

Heusden

Niet meer te situeren hoeve die echter volgens een akte van 1482 gelegen was aan de Bergendries (SAG. 301/57 f. 92 v°).

BIEST (goed ter)

Het toponiem zou Germaans van oorsprong zijn en verband houden met de verzamelnaam „biezen“.

Destelbergen

Waarschijnlijk een kleine hoeve die nu verdwenen is en die alleen bekend werd door een aanhaling in een akte van 1499 (SAG. 301166 f. 59 v°).

Heusden

Ook wel „goed ter Bistert“ genoemd. Was gelegen in het centrum en wordt in 1410 vermeld met een oppervlakte van 20 bunder (SAG. 301/20 f. 76 v°). Een stemmig gebouwtje uit de 17e eeuw duidt nu nog de plaats van de hoeve aan.

BISTERT (goed ter)

Heusden

Zie onder „goed ter Biest“.

BOEKSGAVERE

Beervelde

Hoeve waarvan de naam nu nog voorkomt op de MGK. Historische gegevens met betrekking tot dit goed staan niet ter beschikking.

BORRENT (goed te)

Destelbergen

Wordt vernoemd in een Gentse wezenakte van 1369 waarin sprake is van de verdeling van het goed wat misschien de vroege verdwijning van het toponiem verklaart (SAG. 330/14 f. 250).

BOSSE (goed ten)

Doorgaans betreft het zeer oude hoeven. De nabijheid van bossen zal wel bepalend geweest zijn wat de naamgeving betreft.

Destelbergen

Volgens een Gentse wezenakte van 1432 was dit goed aan de thans nog bestaande Haenhoutstraat gelegen en had een oppervlakte van 26 bunder (SAG. 330/20 f. 261 v°).

BRACKX (goed te)

Beervelde

Wordt vermeld in een Gentse wezenakte van 1438 toen het toebehoorde aan de familie „van Bruecele“ en nadien aan de „van Sycleers“ (SAG. 330/22 f. 8 v°).

COESBROEK (goed te)

Afgeleid van een ouder toponiem.

Sint-Amandsberg

Niet meer te lokaliseren hoeve. Had echter ook gronden te Destelbergen. Is vooralsnog alleen bekend door een wezenakte die in 1430 voor de Gentse schepenen geakteerd werd. De hoeve had toen een oppervlakte van 31 bunder (SAG. 330/20 f. 40).

DESSELE (goed te)

Destelbergen

Tot nog toe is alleen een vermelding van het goed bekend voorkomende in de Gentse Wezenboeken van 1397 (SAG. 330/10 f. 340 v°). DPB. (Gesch. Destelbergen, p. 24) vermelden het goed eveneens maar beschikken evenmin over ruimere informatie. De toponymische uitleg van Dr. Gysseling (Woordenboek 1, p. 264) over de gemeentenaam is in dit geval veelbetekenend. Hij meent immers dat Destelbergen ontstond uit de samenvoeging van twee nederzettingen : Dessel en Bergen, die beide van Germaanse oorsprong zouden geweest zijn. In voorkomend geval zou het „goed te Dessele" als de primaire woonkern van een dezer nederzettingen moeten beschouwd worden. In het document waarin de naam van deze hoeve vermeld wordt is er overigens al sprake van een splitsing van de eigendom door overerving.

DRIE KONINGEN

Van pelgrimstochten werden in de middeleeuwen door de bedevaarders zogenaamde pelgrimstekens meegebracht. Ter plaatse gewijde voorwerpen die enerzijds het bewijs leverden dat zede pelgrimage hadden volbracht maar waaraan anderzijds ook een bepaalde macht of bescherming werd toegeschreven. In feite dus een soort verre voorlopers van de bedevaartvaantjes of votiefvoorwerpen.

Een van de in Vlaanderen tijdens de middeleeuwen zeer populaire bedevaartplaatsen was Keulen, waar sinds 1164 de van Milaan overgebrachte relikwieën van de Drie Koningen werden bewaard.

In sommige streken werden de Drie Koningen trouwens ook als beschermheiligen van de reizigers aangeroepen en in bepaalde oude bezweringsformules worden ze vermeld om een behouden reis te kennen. Anderzijds heeft de bij ons vroeger zeer verspreide viering van het Driekoningenfeest ook wel het hare bijgedragen om deze herbergnaam op grote schaal te doen gebruiken.

Heusden

1719 „De dry Conynghen" was een herberg waarvan de ligging niet juist kan aangegeven worden (RAG. Oudb. 102).

ERTBUUR (goed te)

Germaanse uitdrukking die moet geïnterpreteerd worden als „hard kot", in de betekenis van stenen woning (?). Wel is het opmerkelijk dat dit toponiem zich blijkbaar beperkt tot het gebied Heusden, Kalken, Laarne, Wetteren.

Kalken

De hoeve die niet zeer belangrijk moet geweest zijn had ook gronden te Laarne, zodat mag verondersteld worden dat ze gelegen was in de omgeving van de grens met deze laatste gemeente. Alhoewel het toponiem Ertbuur nu nog in gebruik is, kan het bedrijf niet meer gesitueerd worden. Het is overigens alleen bekend door een Gentse wezenakte van 1579 waar het goed met die naam wordt opgesomd (SAG. 330/96 II f. 174 v°).

ERTBUURMOLEN

Molen gelegen op de wijk Ertbuur. Zie voorgaande.

Wetteren

De molen komt voor op een kaart die in 1764 getekend werd door Carolus Benthuyts. Hij was gelegen langs „den hooghen herrewegh" naar Dendermonde (RAG. Kaarten en plans 1296). Volgens de tekening betrof het een houten korenwindmolen. Het feit dat de onmiddellijk ernaast gelegen herberg „het Meuleken" heette kan er op wijzen dat het een eerder kleine molen betrof.

FOREESTE (goed ten)

Een „foreest" was in het Middelnederlands een „woud" of „jachtgebied". In dit geval mogen wij het bij de eerste betekenis houden en de verklaring „hoeve in de nabijheid van een bos" vooropzetten. Het natuurlandschap van de vroegere middeleeuwen, waarmee in dit geval zeker rekening moet gehouden worden, vertoonde volgens prof. Verhuist nogal wat bos en heide tussen Gent en Aalst, waarvan trouwens nu nog sporen te vinden zijn in de omgeving van Heusden, Kwatrecht, Gontrode enz. Eigenaardig komt het wel over dat dit toponiem slechts weinig in gebruik was.

FORTUIN

De keuze van deze huisnaam, die vrijwel uitsluitend voor herbergen gebruikt werd is niet gemakkelijk te verklaren. Hooguit kan verondersteld worden dat het de bedoeling van de uitbater was, een zekere aantrekkingskracht uit te oefenen op de reizigers. Volgens Van Lennep en Ter Gouw (De uithangtekens, dl. II, p. 1) zou er ook een verband met de mythologie kunnen gelegd worden en was de godin Fortuna het zinnebeeld van deze naamkeuze.

Beervelde

1793 In dat jaar wordt hier melding gemaakt van de herberg „de fortune" (RAG. Oudb. 146).

GALEIDEN (goed ter)

Twee verklaringen komen in aanmerking. Enerzijds is er het Middelnederlands galeide" in de betekenis van „woonstede". Anderzijds is er de familienaam, „uter Galeiden", die in sommige gevallen als inspiratiebron in aanmerking komt.

Destelbergen

Tot nog toe is het toponiem alleen bekend door een wezenakte van 1357 en een verkoopakte van landerijen die nog drie jaar ouder is, waarin alleen een onrechtstreekse verwijzing naar het bestaan van deze hoeve voorkomt (SAG. 330/2 f. 114 v° en Boon, Reg. 1 nr. 131).

GOUDEN HAND

Voor de betekenis zie onder Hand.

Destelbergen

1793 De herberg „het gouden handt" was dan langs de Dendermondesteenweg gelegen (RAG. Oudb. 146).

HAANHOUT (goed te)

Het suffix „hout" wijst op een bosachtig terrein.

Destelbergen

Een wijk met die naam is nu nog bekend te Destelbergen en gelegen tussen deze laatste lokaliteit en Beervelde. Deze bleef lange tijd slechts gedeeltelijk ontgonnen en werd in documenten van het einde van de 15e eeuw nog aangeduid als „inder wilder heyden over den hanhau by beervelt". Op initiatief van de Gentse abdijen en prominente families uit de stad kwamen er een aantal landbouwbedrijven tot stand waarvan dit goed er een was. De oudste bekende vermelding van dit goed dagtekent uit 1369 (SAG. 330/4f. 278). Een juiste aanduiding van zijn ligging blijkt niet meer mogelijk door het ontbreken van voldoende archivalisch materiaal. Op het einde van de 14e eeuw had het een oppervlakte van 24 bunder (SAG. 330/8 f. 274 v°).

HAGEN (goed ter)

Met hagen omringd. Deze speelden in de Middeleeuwen een zeer belangrijke rol in de landbouweconomie. In de eerste plaats als afbakening van een eigendomsrecht, dat bij schending ervan aanleiding werd tot zware straffen. Vandaar trouwens dat in veel pachtcontracten uit die periode bij de beschrijving van het goed de geijkte uitdrukking voorkomt "gheleghen binnen wallen en hagen" (zie ook: G. Duby, *L'économie rurale et la vie des campagnes dans l'Occident médiéval*, p. 65). Voor het overige hadden de hagen ook utilitaire bestaansredenen. Het wassende hout dat moest gekapt worden was een kostbare brandstof, zodat de eigenaars die niet zelden voor zich hielden en dit schriftelijk lieten bevestigen in de pachtcontracten. Tenslotte werden deze hagen ook aangewend als bescherming van de gewassen tegen de vraatzucht van het vee en wild.

Heusden

Was in 1637 een hoeve die in leen gehouden werd van de Burggravij te Gent. Ze werd toen verkocht aan Charles van Wadripont, heer van Basseghem. en had een oppervlakte van 7 bunder (RAG. Oud Not. 319 f. 198). Volgens DPB. (Gesch. Heusden, p. 7) was het goed gelegen in de Melhoek.

HAZEPUTMOLEN

Houdt verband met een ander toponiem.

Heusden

Stenen korenwindmolen op de wijk Mellekam die in 1891 volledig werd afgebroken. Volgens DPB. (Gesch. Heusden, p. 8) werd de molen reeds vermeld in documenten van 1509. Uiteraard was het toen nog geen stenen molen.

Bibl.: Inv. II. p. 101.

HEIDEN (goed ter)

Gelegen in de nabijheid van of op heidegrond. In oude documenten komen verschillende schrijfwijzen voor gaande van „eede" tot en met „heede". Ze werden hieronder allemaal onder hetzelfde toponiem samengebracht. Zie ook onder Eedgoed.

Destelbergen

Deze hoeve was zeer oud en gelegen "anden driesch". Ten zuiden en ten westen liep de heerweg naar Dendermonde. De oudste gekende vermelding is van 1389 onder de benaming „goed ten Eede". De oppervlakte bedroeg maar 8 bunder waarvan 2 bunder in leen gehouden werden van de Gentse Sint-Pietersabdij (SAG. 330/9 f. 65 v°). De andere gronden van "mer vrouwe van desselberghine" (SAG. 330/9 f. 124).

HELSPOORT (goed ter)

Mogelijk vervorming van hellepoort, maar met helle, hels in de betekenis van lager gelegen grond.

Beervelde

Thans nog bestaande hoeve, waarvan de erg vervallen gebouwen deels uit de 16e eeuw dagtekenen. Ze is gelegen op de grens met Lokeren.

HERLEGEM (goed te)

Volgens Gysseling (Top. Wdbk.) is het toponiem van Germaanse oorsprong en houdt het verband met een persoonsnaam. Deze moet vrij verspreid geweest zijn aangezien verschillende daarvan totnogtoe bewaard bleven.

Sint-Amandsberg

Volgens Gysseling (Top. Wdbk.) wordt het toponiem reeds in 966 vermeld en is het van Germaanse oorsprong. Zeer vroeg werd daar op initiatief van de Sint-Baafsabdij een landbouwuitbating opgericht, van eerder geringe omvang, die eerst door de monniken zelf en later door particulieren werd uitgebaat. De ligging ervan is nu nog moeilijk te bepalen, maar ze moet gesitueerd worden ten zuiden van het centrum van Sint-Amandsberg, nabij de grens met Destelbergen. Meer bepaald in het huidige Roosbroeken en Sint-Baafskouter. Kaarten die in het Rijksarchief te Gent bewaard worden maken gewag van een „oud" en „nieuw" Herlegem. Daaruit kan ook opgemaakt worden dat het goed omweld was en het woonhuis op een mote lag.

Over de geschiedenis van het goed is niet veel gekend, maar feit is dat het in de 16e eeuw maar een achterleen meer was van de Gentse abdij. Een akte van 1532 vermeldt inderdaad dat het 4 bunder grote goed dan in leen gehouden wordt van het hof van Dendermonde en van „den tolhuuse van Ste baefs" en dat het gelegen was aan de Heirnis (SAG. 330/52 f. 53 v°).

Bibi.: F. Verstraeten, De H. Hartparochie te Sint-Amandsberg, 1878-1978. p. 74 e. v.

HOOGTE (goed ter)

Destelbergen

Is alleen gekend uit een Gentse wezenakte van 1405 waar melding gemaakt wordt van „tgoed dat men heet ter hoeghden" (RAG. 330/13 f. 203 v°).

HULLE (goed ten)

Gelegen op een bodemverhevenheid.

Destelbergen

De ligging van het goed is niet bekend, maar uit de benaming zou kunnen opgemaakt worden dat ze moet gesitueerd worden op de hoger gelegen gronden van de lokaliteit. In 1445 behoorde de hoeve aan de familie de Formelles en had een oppervlakte van 13 bunder (SAG. 301/40 f. 133). Ook in het begin van de 16e eeuw waren zij nog de eigenaars (SAG. 301/166 f. 83 v°).

JACHT (goed ter)

Destelbergen

Niet meer te situeren hoeve die in de 17e eeuw nog als een leen van de Oudburg vermeld wordt. Ze had toen trouwens nog een oppervlakte van 12 bunder. Bij haar oudste gekende vermelding in 1482 had ze ongeveer dezelfde oppervlakte.

Bibl.: N. Kerckhaert, Oude Oostvlaamse hoeven. 1. p. 204.

KARNEMELKMOLEN

Heusden

Houten korenwindmolen die in 1509 opgericht werd op de wijk „de Vennen" en in 1893 volledig werd afgebroken.

Bibl.: Inv. II, p. 101.

KATTENHEIDE (goed te)

Laarne

In oude documenten wordt meestal gewag gemaakt van „Cattenay" of „te Cattenay ende te Curtewerf".

Het betreft een thans nog bestaande hoeve gelegen ten noordwesten van het centrum, waarvan de bijhorende gronden te Laarne, Heusden en Wetteren gelegen zijn. Alhoewel ze reeds bestond in de 13e eeuw en dan eigendom was van Gentse prominenten, is er toch maar weinig gekend over haar geschiedenis. Een wezenakte van 1405 vermeldt dat ze dan voor een deel toebehoorde aan Jan van Leyns, die gehuwd was met Katelyne Bruneel (SAG. 330/13 f. 122 v°). Andere documenten bevestigen dat de hoeve nog een aantal jaren in het bezit van die familie bleef (ib. 330/16 f. 171 v°). Daarin was in 1449 verandering gekomen. Het „goed te cattenay by den trapsteene" (sic - moet „stapsteen" zijn) was toen eigendom geworden van Kateline Utenhove. fa. Jacob, die ze verhuurde aan Pieter vander Bruggen. De oppervlakte bedroeg 19 bunder. Daarvan werden 7 bunder in leen gehouden van het huis van Meulebeke (ib. 330/24 f. 549). In de loop van de 16e eeuw had het goed verschillende eigenaars, waaronder Joos Kenis, heer van Olsene. Willem van den Hoyaen en Anna Lanchals. Deze laatste trad in het huwelijk met Joos Donaes, fs. Lieven. In 1544 werd het verpacht aan Jan van de Velde en nadien aan Baudin de Scheerere, fs. Jan. Hij moest jaarlijks 14 ponden groot aan huurgeld betalen, maar daarnaast ook 2 steen vlas, de helft van het fruit. een mud rogge en 800 bundels hout leveren (SAG. 301/98 f. 74). Over de verdere geschiedenis staan nog maar weinig gegevens ter beschikking.

KERKHOVE (goed te)

Lijkt veeleer verband te houden met een familienaam.

Heusden

1743 was een „huys van plaisance", dubbel omwald en gelegen bij de kerk (GvG., 29 juli).

KIEKENSAGE (goed te)

Heusden

Wordt in de 17e eeuw aangeduid als een „huys van plaisance" dat omwald was. Blijkbaar betreft het een oude hoeve waarvan de gebouwen vernieuwd werden na de troebelen van de 16e eeuw.

De oudste bekende vermelding dagtekent van 1357. Het goed behoorde dan aan Katelyne de Knyf, die het erfde van Jan de Pauw, gewezen pastoor van Melsen (SAG. 330/2 f. 159 v°). In een Gentse wezenakte van 1389 wordt het „goed te Keckins" vermeld als eigendom van Jehan de Pape en met een oppervlakte van 27 bunder (SAG. 330/8 f. 339 v°). In dezelfde bron wordt in 1393 aangehaald „dat Matteus Damman es commen voor scepenen ende heeft beloofd te betaelne ende over te legghene Willem Sersymoens al tgheent dat men Willem voornt. toten daghe van heden tachter ende sculdich mach siin als van der renten beset up tgoet te kiekens haghe" (SAG. 330/10 f. 7 v°).

In 1412 behoorde het goed aan Jan van Belle (ib. 330/15, f. 143 v°).

In 1518 was het eigendom van Charles vander Beken, sekretaris van Keizer Karel V. Hij verkocht het aan Geert Asaert terwijl Andries Roels toen de pachter was (RAG. RvVI. 7522 f. 82). Twintig jaar later, in 1537, behoorde het aan Lieven Hallyne, die gehuwd was met Marie Poythous. Na hun overlijden moet een verdeling plaats gehad hebben van het toen nog 16 bunder grote goed onder hun kinderen (SAG. 330/55 f. 73). Een wezenakte van 1543 vermeldt dat een deel van het goed dan eigendom was van Christoffel van der Haghen en zijn echtgenote Lysbette Hallins. Zij lieten het na aan hun zoon Lieven. De oppervlakte van het ganse goed bedroeg toen 16 bunder. Ze betaalden nauwelijks 11 ponden 10 schellingen groot aan huur (SAG. 330/61 f. 82 v°). Over de verdere geschiedenis is weinig bekend. In 1657 was het eigendom van Jonker Jacques vander Burcht, heer van het Dentergemse (RAG. Oud Not. 1288 f. 354) en drie jaar later in 1660, van Jacquelyne Everwyn, dochter van Charles, en weduwe van J.B. vander Biest. Zij woonde te Kortrijk en wilde het goed dan

verkopen (ib. Oud Not. 6, f. 292). Het had dan nog een oppervlakte van 9 bunder. Volgens DPB. (Gesch. Heusden) moet dit inderdaad ook gebeurd zijn, want volgens hen was het in 1662 eigendom van Karel Bauwens.

KIEKERIJ

Mogelijk foutieve schrijfwijze voor "Kriekerij".

Destelbergen

Gedeeltelijk op Destelbergen en op Oostakker gelegen, was deze hoeve van 1563 tot 1854 eigendom van de voorouders van de familie Van Male de Ghorain. Zie Van Nieuwenhuysen, Inv. des arch de la familie Van Male de Ghorain, p. 60 (uitg. ARAB 1974).

KLAVER

Houdt verband met het uitzicht van de gevelsteen of het uithangbord. Ook term van het kaartspel, dat altijd druk beoefend is in Vlaanderen.

Heusden

1719 De herberg „het Claeverken" lag aan de Schelde (RAG. Oudb. 102).

1779 "Het Claverken" wordt dan gesitueerd op de wijk Ter Lakt (RAG. LvA. 403).

KLUIS

In het Middelnederlands ook aanduiding voor een kleine of smalle woning.

Heusden

1719 „het cluysken" was dan een herberg op het Dorp (RAG. Oudb. 102).

In 1779 ook de drankgelegenheid „de cluyse" op de wijk Ter Lakt (DPB., Gesch. Heusd.).

LAKE (hof ter)

Volgens Gysseling van Germaanse oorsprong. De betekenis van het woord zou "waterloop in moerassig terrein" geweest zijn. Verondersteld mag worden dat de hoeven oorspronkelijk gelegen waren in de nabijheid van een beek of riviertje. Ook de vorm "ter Laekt" was in gebruik.

Heusden

Wordt in 1404 vermeld als eigendom van Gerolf Bets, die gehuwd was met Lysbette Carroen. Het goed had een oppervlakte van 12.5 bunder (SAG. 330/13 f. 81). Volgens DPB. (Gesch. Heusden. p. 6) was het omwald en had een oppervlakte van een bunder. Deze gegevens dagtekenen echter van 1699. Anderzijds wordt in 1471 ook melding gemaakt van een behuuste stede ghestaen ende gheleghen inde vors. prochie van huesdene daerment heet ter tact" (SAG. 330/32 f. 71).

LEESTJEN (het)

Diminutief van voorgaande.

Destelbergen

1719 "het leestiën op den grooten herwegh van Ghent naer Dendermonde op den hoeck van de Bijloockstraete by Sinte Baefs scheidende deze prochie ende de gonne van Oostacker" (RAG. Oudb. 102).

LEIEN (goed ter)

Deze vrij frequent voorkomende hoevebenaming roept in de eerste plaats de aanwezigheid of nabijheid van de rivier de Leie op, wat in zekere gevallen zo zal geweest zijn. In andere, waar bovenstaand argument niet kan ingeroepen worden, moet gedacht worden aan "leede" = kunstmatig aangelegde waterloop, die bijvoorbeeld voor de aan- en afvoer van water naar de omwalling instond.

Destelbergen

Zie onder Goed ter Beken.

LEISCHOOT (goed ter)

De benaming houdt geen verband met de riviernaam. Veeleer met "leede" = kunstmatig aangelegde waterloop. In voorkomend geval zou het een Germaanse samengestelde term zijn, waarvan het tweede lid "schoot" moet gezien worden als hoger gelegen stuk land in een moerassig gebied, waar een beek doorheen gegraven is.

Beervelde

De hoeve kreeg in de loop der eeuwen verschillende benamingen. Aanvankelijk werd ze "goed ter Beken ende ter Leien" genoemd. Soms werd ze ook met een van beide delen aangeduid en vanaf de 16e eeuw kwam dan "goed ter Leischoot" in gebruik. Ze bestaat nu nog en is gelegen ten noordwesten van het dorpscentrum. Een lange dreef geeft toegang tot het goed, waarvan de ingangspoort en omwalling bewaard bleven. Het ligt anderzijds in de nabijheid van de zogenaamde „Oudenbos-lede". In de eerste helft van de 15e eeuw had de hoeve een oppervlakte van 15 bunder. Een eeuw later was ze eigendom van de familie van Secleers. Bekend als eigenaars zijn bijvoorbeeld: Jan van Secleers, die gehuwd was met Cornelie sMaeghs. Als hun dochter Loyse, in 1538, in het huwelijk trad met Joos Donaes, kreeg ze een vierde deel van het goed ter Leischoot als bruidsgeschenk (SAG. 330/56 f. 4 en RAG. RvVI. 963 f. 180).

LIEFKENSBERGEMOLEN

Betekenis niet duidelijk. tenzij ook in dit geval aan een persoonsnaam moet gedacht worden.

Heusden

Houten korenwindmolen, die in 1608 opgericht werd op de wijk Ertbuer, en in 1931 volledig werd afgebroken.

Bibl.: Inv. II, p. 102.

LOOVELDE (stede te)

Houdt verband met een ouder toponiem.

Heusden

Wordt in oudere documenten ook wel te Laarne gesitueerd. Zo is er een wezenakte van 1387 die vermeldt dat het goed dan eigendom was van Clays Sersanders. die gehuwd was met Isabella Blankaerd. De man overleed in datzelfde jaar en liet het goed integraal na aan zijn echtgenote, alhoewel er drie kinderen waren. Aangehaald wordt bij die gelegenheid dat het goed gelegen was te Laarne, maar ook gronden had te Heusden (SAG. 330/8 f. 207 v°).

Volgens M. De Baere (Heusden in woord en beeld) was het goed een achterleen van het hof van Heusden en gelegen in de Muizendries aan de Moerdongen. In de 16e eeuw was het o.m. eigendom van Gijzelbrecht de Grutere (overleden in 1546), die gehuwd was met Gertrude van Yedeghem. Ze werden begraven in de vroegere kerk van Heusden waar ze hun grafsteen hadden. DPB. (Gesch. Heusden, p. 24) vermelden dit goed als een heerlijkheid die gedurende vele eeuwen in het bezit was van de familie de Grutere.

MAALGAVER (goed te)

Germaans van oorsprong waarbij het eerste lid van de samenstelling “maal” = slecht, laag gelegen, moerassig, betekent en “gaver” = weidelandschap.

Sint-Amandsberg

Thans nog bestaande hoeve gelegen op de grens met Lochristi en Destelbergen. Minder oud dan het nabijgelegen „goed te Achtere” of „goed te Sloten”. De oudste bekende vermelding dagtekent van 1391 als het goed een oppervlakte

had van 42 bunder en toebehoorde aan de familie Borluut (SAG. 301/13, II, f. 6 v°). Ook in 1449 is er in een schepenakte nog sprake van het “goet gheheeten Maelgavere gheleghen inde prochie van shelich kerst van desselbergene”, dat dan eigendom was van Raes Onredene (SAG. 301/40. II, f. 5 v°).

MEERS (goed of stede ter)

Heusden

Was gelegen in de “Melhoek”, een toponiem dat nu nog in gebruik is. Het goed was een leen dat gehouden werd van de burggraaf van Gent. De oudste bekende vermelding dagtekent van 1427 (SAG. 330/19 f. 158). Het bedrijf had een oppervlakte van 35 bunder. Op het einde van de 16e eeuw moest de toenmalige eigenaar een deel van de gronden verkopen om zijn schulden af te lossen (RAG. RvVI. 8318/81).

MERE (goed ter)

Gelegen in de omgeving van een waterplas. maar kan ook verband houden met de familienaam “van der Mere”.

Destelbergen

De oudste bekende vermelding dagtekent van 1365. Het goed behoorde dan aan Jan van Roesselaer. Hij liet het na aan zijn minderjarige zoon Jan, die echter maar 5 gemeten en honderd roeden bezat “int goed ter meere ligghende inde prochie van desselberghine” (SAG. 330/4 f. 9 bis). Een ander document van 1438 deelt mee dat het goed een oppervlakte had van 20 bunder (SAG. 301/35 f. 20). In de 16e eeuw was het eigendom van de familie van Vaernewyck (ib. 301/113 f. 203), maar nadien komt het toponiem niet meer voor.

MOCXGAVERE (goed te)

Betekenis niet duidelijk. Houdt mogelijk verband met een ouder toponiem.

Beervelde

Was een leen dat gehouden werd van de Gentse St.-Pietersabdij. In 1558 was de hoeve eigendom van Joos vanden Berghe, die er echter een rente moest op bezetten omdat hij schulden had (RAG. RvVI. 973 f. 2). Het goed had dan een oppervlakte van 26 bunder zoals blijkt bij de verkoop, die twee jaar later plaats had (ib. 974 f. 67).

MOERHEM (goed van)

Germaans van oorsprong, maar houdt mogelijk verband met een familienaam.

Melle

Was het leen dat gehouden werd van het hof van Heusden. In 1452 was het eigendom van de kinderen van Willem Danneels, gehuwd met Margriete sHasen. Het had een oppervlakte van 24 bunder maar moet kennelijk nog andere voordelen meegebracht hebben voor de uitbater want die moest dan een huurvergoeding van 51 ponden groot per jaar betalen (SAG. 330/25

f. 456). De mogelijkheid mag overigens niet uit het oog verloren worden dat deze mededeling op foutieve gegevens berust. In 1484 wordt er inderdaad nog eens melding gemaakt maar dan moet de pachter jaarlijks maar 8 ponden groot neertellen. Wel moet er aan toegevoegd dat in dit geval geen opgave van de oppervlakte wordt verstrekt (SAG. 301/58 f. 42).

MOLENTJE

Op het eerste gezicht komt het wel eigenaardig over dat de meeste huistoponiemen, en dan vooral herbergnamen, terugvallen op dit diminutief. Uiteraard zijn de huizen met dergelijke naam in de nabijheid van een molen gelegen. Zie ook onder Meuleken.

Heusden

1779 De herberg "het meuleken" was gelegen in de Molenhoek (RAG. RvVI. Var. D 933).

MOST (goed ter)

Betekenis niet duidelijk. Kan verband houden met een ouder toponiem.

Wetteren

Was een leen dat gehouden werd van het hof van Dendermonde en gelegen was op de wijk Ertbuur. Vandaar dat het in oude documenten ook wel te Heusden gesitueerd wordt. De oudste bekende vermelding dagtekent van 1518, alhoewel alles er lijkt op te wijzen dat het een oude vestiging betreft. DPB. maken er geen melding van, noch in hun monografie over Wetteren, noch in die over Heusden. Het feit dat het een omwalde hoeve betrof met mote en neerhof, blijkt er op te wijzen dat het zeer oud is. Kennelijk heeft het lange tijd toebehoord aan de familie Utenhove, die in documenten van het begin van de 16e eeuw als eigenaars vermeld werden. Onder meer Rafaël Utenhove, die het in 1534 naliet aan zijn drie zonen. Het had dan een oppervlakte van 10 bunder (SAG. 330/52 f. 231). Op het einde van de 16e eeuw en het begin van de 17e eeuw behoorde het aan Jan Utenhove. fs. Antonius, die het dan financieel moeilijk had. Hij moest een rente bezetten op het goed, dat een uitgestrektheid had van 35 bunder "metten casteele daerup staende gheleghen te Wetteren" (RAG. RvVI. 981 f. 259 en 985 f. 269).

NIEUWENHUIS (goed ten)

Heusden

Is alleen bekend door een wezenakte van 1569 waarin spraak is van deze overigens niet onbelangrijke hoeve. Ze had inderdaad een oppervlakte van 30 bunder (SAG. 330/87 f. 319 v°). DPB. (Gesch. Heusden) maken geen melding van dit goed.

NIEUWERSTRATEN (goed te)

Melle

Was gelegen in de nabijheid van de grens met Heusden. Het was een leen dat gehouden werd van het „hof van Heusden". In een akte van 1569 wordt melding gemaakt van „eenen steenen upperhuuse" dat er op stond, wat doet veronderstellen dat er ook een neerhof was (SAG. 330/87 f. 165 v°).

NOTAX (goed te)

Houdt verband met een familienaam.

Destelbergen

Thans kasteel gelegen ten noorden van het centrum. Voordien een versterkte hoeve met een omwald opperhof op een mote. Ze zou volgens sommige bronnen gebouwd zijn door een ridder die Diederik Notacx heette. Zie Kerckhaert II, p. 349.

OOIEVAARKEN

Heusden

1569 „van zekeren steenen huus met een bunder landts daermede gaende ghenaempt thovaerkin ligghende binnen heusdene (SAG. 330/87 f. 43).

OOSTMOLEN

Gelegen ten oosten van een woonsite.

Destelbergen

1605 „Item een ghemet lants gheleghen binnen der prochie van desselberghe bij den oostmuelenwal, noort sheeren strate" (SAG. 330/126, II, f. 88).

OUDENBOS (goed ten)

Verwijst naar een ouder toponiem.

Lokeren

Was gelegen op de grens van Zeveneken, Lokeren en Beervelde en oorspronkelijk een vrouwenabdij van de orde van Citeaux. Volgens de kloosterregel moesten de zusters zich vestigen in eenzame gebieden en alleen de meest noodzakelijke, of door hun regel opgelegde (ziekenverzorging, enz.) contacten met de bevolking onderhouden. In de pachtcontracten wordt vermeld dat het goed in 1402 een oppervlakte had van 96,5 bunder. Naast de hoeve werden ook nog meersen en een tiende, o.m. op gronden te Moerbeke, verpacht (SAG. 301/116, 11, f. 78).

OUD HEKKEN

Afsluitingen onder de vorm van hagen, hekkens, slagbomen, enz. hadden tijdens de middeleeuwen, en ook nadien, een zeer bijzondere betekenis, vooral op het vlak van het eigendomsrecht.

Heusden

1706 „Item twee ghemeten lants eertyts een hofstede ghenaempt het haude hecken, noort de straeten, oost den Eekbosch" (RAG. Oud Not. 509 f. 109).

PANHUIS

Ook de vorm „pannenhuis" is bekend maar met een andere betekenis. In het Middelnederlands was bovenstaande synoniem van brouwerij.

Destelbergen

1688 „een partye saeylant ghenaemt den Steelant gheleghen by het panhuys, suyt de Schelde" (SAG. 330/203 f. 13).

1771 de „voorschreven herberghe het Panhuys, bestaende in een nieuw gebouwd huys, vrye herberge ende veir over en weder de Schelde" (GvG. 13 juni). Het wordt ook aangeduid op de kaart van Ferraris (kaartblad Lochristi) waar het in de onmiddellijke nabijheid van de Schelde gesitueerd wordt. 1782 Verkoop van „eene wel-gekallante herberge genaemd het Pan-huys, uytplant ter straete ende het Vry Veir, daer mede-gaende, gestaen en gelegen binnen de prochie van Destelbergen op den leegen Dendermondschen Heir-weg tegen de Schelde" (GvG., 25 nov.).

PAPEGAAI

Uitheemse vogel die reeds in de 13e eeuw, en wellicht nog vroeger, bekend was in Europa (zie „Roman de la Rose"). Nadien werd hij gebruikt als doelwit bij de prijskampen van de schuttersgilden vanwaar de Middelnederlandse benaming „papegaai schieten" als aanduiding voor deze wedstrijden. Meestal werd de houten namaakvogel daarbij op een molenwiek in haar hoogste stand geplaatst. Bij het ontbreken van een molen werd hij op een „sprang" of „perse" (wip) aangebracht, zoals merkbaar is op een aantal 16e- en 17-eeuwse schilderijen (zie o.m. Breughel). Van de term werd de 18e-eeuwse uitdrukking „gaaischieting" afgeleid die intussen werd gewijzigd in „wipschieting".

Destelbergen

1519 „ande oostzijde Jan Sanders Inden papegay" (RAG. RvVI. 957 f. 200).

1422 Het toponiem „de Papegaey" komt dan reeds voor en wordt in 1749 nog vermeld als „op derfve ghenaeft den papegay" (D.V., p. 274).

PAUW(KEN)

Siervogel die vroeger veel meer voorkwam in Vlaanderen. Pauwenveren werden gebruikt als sieraden op kledingstukken en hoofddeksels. Ook het diminutief wordt veel gebruikt. In de middeleeuwen werd „pauwenvlees" opgediend als een lekkernij tijdens feestmalen. Volgens de christelijke symboliek was de vogel het zinnebeeld van de onsterfelijkheid omdat aangenomen werd dat zijn vlees bestand was tegen bederf (Timmers, p. 188).

Destelbergen

1719 De herberg „het pauwken" was gelegen aan de Schelde en bestond toen reeds vrij lang (RAG. Oudb. 102).

1790 Proces tussen Joannes Vossaert, herbergier in het Pauwken te Destelbergen, en Joannes Kippens fs. Francies, ostelier in de Kroone te Oostakker (RAG. Evergem 691: stukken van 7 juli en 22 sept. 1790 en van 13 febr. 1792).

Heusden

1725 „binnen de voorschreven prochie van heusdene by het pauken" (SAG. 330/239 f. 61).

PLANTERIJ

Destelbergen

In een akte van 1638 is er spraak van de hofstede „de Planterye" (RAG. RvVI. 11.145).

POELE (goed ten)

In de betekenis van stilstaand water of moeras, dus hoeve gelegen in de nabijheid ervan.

Beervelde

Thans nog bestaande hoeve gelegen ten noordwesten van het centrum aan de spoorweg van Gent naar Antwerpen. Volgens de kaarten van Ferraris was ze omweld wat trouwens nu nog zo is (MG K. 22/3-4).

POLFLIET (goed)

Jonger toponiem dat teruggaat op een persoonsnaam.

Beervelde

Gelegen ten zuidwesten van het centrum in de nabijheid van de autosnelweg. De hoeve heeft haar 18e-eeuws karakter grotendeels bewaard.

POSSETKEN

In het Nederlands lijkt het woord niet bekend. Mogelijk voortkomend van het Franse "posset" =mengeling van melk en bier die een soort drank vormden (Littré, Dict. de la langue Française, t. VI).

Destelbergen

1533 „van hueren behuude stede metten lande van then twee ghemeten ende alle hueren toebehoorten ghenaeamt tpossetken te desselberghe" (SAG. 330/52 f. 155 v°).

POT UIT

Toepasselijke herbergnaam.

Destelbergen

1602 „kennen aen den pot uut up desselberghe gheladen thebben de zes tonnen biers" (RAG. Oudb. 2197, 10 juli).

1651 „tsynen huyse ende herberghe ghenaeamt den pottuyt". Was gelegen in de nabijheid van de Schelde (RAG. RvVI. 6933).

PUDEMERE (goed te)

Kan Germaans van oorsprong zijn maar wordt niet vermeld door dr. Gysseling. In voorkomend geval moet „mere" als waterplas gezien worden. Het eerste lid zou dan ook een persoonsnaam kunnen zijn (zie onder „Pudegem").

Beervelde

In een document van 1482 is er sprake van „tbehuude goet te Pudemeere inde prochie van desselberghene bijder cappellen te bervele". Het behoorde dan aan de familie Utenhove (SAG. 330/36 f. 235 v°).

PULAAR (goed te)

Wellicht Germaans van oorsprong.

Destelbergen

Destijds waren er twee hoeven die respectievelijk „Groot" en „Klein Pulaar" genoemd werden. Het waren lenen die gehouden werden van de Gentse Sint-Pietersabdij. Ze waren gedeeltelijk op het grondgebied van Beervelde gelegen (DPB., Gesch. Destelbergen, p. 23).

PUTTE (goed ten)

Destelbergen

1557 „Item inde prochie van desselberghene noch eene behuude hofstede groot een half ghemedt van oudts tyden ghenaeamt tgoet te putte" (SAG. 330/75 f. 109).

RADE (goed ten)

De betekenis van het toponiem is niet duidelijk. Het is ook niet meer in gebruik. Wel zijn er samenstellingen met het Middelnederlands „rede" =grenslijn, b.v. Kerkkouterrede. Bovenstaand toponiem moet misschien in die zin verklaard worden. Voorts is er nog een van het Germaans afgeleid „rade" dat gerooide bos betekent en ook in aanmerking komt (zie Gysseling, Top. Wdbk.).

Destelbergen

Volgens DPB. (Gesch. Destelbergen, p. 21) was het een leen dat gehouden werd van de Gentse Sint-Pietersabdij. In 1667 was het een behuisde hofstede met omwalde mote wat er op wijst dat het een oude nederzetting was. De oppervlakte bedroeg toen 8 bunder.

RAVESCHOOT (goed te)

Is volgens Gysseling (Top. Wdbk.) een samenstelling van Germaanse oorsprong, uit "raaf" en „schoot" =bebost stuk hoger gelegen land uitspringend in moerassig terrein. Het toponiem werd reeds in documenten van 1180 vermeld en wordt ook te Eeklo gesitueerd.

Beervelde

Omwalde hoeve gelegen ten zuidoosten van het centrum (MGK. 22/3-4). Ze zou volgens De Potter (Gesch. Beervelde, p. 6) reeds vermeld zijn in een document van 1228. Ze werd in leen gehouden van het hof van Wetteren. In 1726 wordt aangehaald dat het een goed was „danof het fonsier bestaet in een motte, hofstede ende wal". Ze had dan een oppervlakte van 12,5 bunder (SAG. 330/239 f. 21 1).

RODEN (goed te)

Germaans („gerooid bos").

Destelbergen

Was in 1391 een leen dat gehouden werd van de Gentse Sint-Pietersabdij. Het had een oppervlakte van 15 bunder bestaande uit land en meers (SAG. 330/9 f. 124). Zie ook onder „goed ten Rade".

ROOS

Invloed van de volksliteratuur (Roman de la Rose) is wellicht niet vreemd bij het gebruik van dit toponiem. In bepaalde gevallen moet ook gedacht worden aan muntnamen als inspiratiebron. Volgens A. De Cock (Spreekwoorden en zegswijzen, p. 123) zou er een verband kunnen bestaan met de zegswijze: „t' Is onder de roos" met de betekenis: het is in het geheim gebeurd. Vandaar dat in sommige herbergen een roos op de balken geschilderd was.

Heusden

1779 De herberg „de Roose" was gelegen op de wijk Bergdries (RAG. LvA. 403).

ROOSTER

Mogelijk behorend tot de terminologie van het brouwersambacht. In het Middelnederlands zou de rooster ook de grens aangeduid hebben tussen het geestelijk en wereldlijk gezag (Verdam) wat echter weinig toepasselijk blijkt. Volgens Stallaert (Glossarium) ook een ijzeren rasterwerk op uitgegraven grond.

Heusden

1779 De herberg „den Rooster" was gelegen in de Melhoek (RAG. LvA. 403).

ROSKAM

Alaam om de paardenhuid te reinigen. Aangewezen als benaming voor afspanningen.

Heusden

1607 „van een huus ende eervve ghestaen upde plaetse binnen der prochie van heusdene eene herberghe wesende ghenampt den roscam" (SAG. 301/140 f. 16).

SCHAAPSDAMME (goed te)

Gelegen in een moerassig gebied, vanwaar het tweede lid „dam", wat in het Middelnederlands de aanduiding is voor een verhoogde weg.

Heusden

1486 „gheheeten tscaepsdamme" (SAG. 330/37 f. 370). De hoeve was ongetwijfeld heel wat ouder. Het toponiem is nu nog in gebruik en wordt gesitueerd in de onmiddellijke nabijheid van de Schelde.

SCHALIEVELD (hof ter)

Heusden

Thans nog bestaande hoeve gelegen ten noorden van het centrum. Ze is nu nog grotendeels omwald (MGK. 22/162). Zie ook Bouwen dl. 12n/2, p. 83. Wordt ook wel te Laarne gesitueerd.

SCHEUTENBOER

Vermoedelijk vervorming van of foutieve schrijfwijze voor „Schud de boer". Zie aldaar.

Destelbergen

1719 De herberg „den scheutenboer bij de capelle van onze lieve vrouwe bij den hanaut opden lockerschen herwegh". Ze stond bekend als een oude drankgelegenheid (RAG. Oudb. 102).

SCHUD DEN BOER

Op het einde van de 16e eeuw werd een soort bier gebrouwen dat „velt den boer" heette. Het betrof een drank waarin kruiden waren gemengd die een verdovende werking hadden (RAG. LvW. 136, Memorieboek Servaes van Steeland, 20 aug. 1585). Wat Wondelgem betreft blijkt de benaming terug te gaan op een molentoponiem. Overigens is het niet duidelijk of hier het werkwoord „schudden" dan wel „schutten" is gebruikt.

Destelbergen

1792 „binnen de prochie van Destelbergen ten huysse ende Herberghe Schud den Boer" (GvG., 6 sept.).

SCHUREN (goed ter)

Zie voor onderstaande hoeven o.m. Kerckhaert II, p. 473 e.v.

Destelbergen

1484 „van eenen behusden goede ghenamt tgoed ter schueren alsoot ghestaen ende gheleghen es streckende inde prochien van desselbeerghene huesdene ende daer omtrent" (SAG. 330/37 f. 20).

SCHUURBOCHT (goed te)

Heusden

Was in 1548 een leen dat gehouden werd van de burggraaf van Gent (SAG. 330/66 f. 21).

SINT DANEEL

Was de patroonheilige van de kerk te Beervelde.

Beervelde

1793 De herberg „Sinte Daneel" was gevestigd nabij de kerk (RAG. Oudb. 146).

SINT-JANSHUISGOED

Destelbergen

Was gelegen aan de Haanhout en eigendom van het Sint-Janshuis te Gent. Het had in 1418 een oppervlakte van 26 bunder. De gronden bestonden uit bossen en heide zodat de pachter maar 4 ponden groot per jaar aan huur moest betalen (SAG. 301/24 II, f. 69 v').

SINT-JORIS

Patroon van de schuttersgilden.

Destelbergen

1737 „Item de Herberghe St. Jooris in 't Dorp van Destelbergen (GvG. 10 jan.). De herberg was gelegen langs de weg van Gent naar Dendermonde en was toen al een oude drankgelegenheid (RAG. Oudb. 102).

SINT-PIETERSHOF

Toebehorend aan de Gentse Sint-Pietersabdij.

Destelbergen

Wordt op een kaart van 1612 aangeduid als een omwalde hoeve met toegangspoort en duiventoren. Ze moet zeer oud zijn en zou volgens sommige auteurs zijn ontstaan in de 16e eeuw. Langs een dreef was ze verbonden met de Dendermondesteenweg.

Zie Bouwen, dl. 12n/2, p. 55.

SPAANS HOF

Lijkt ook voor te komen langs de Schelde zoals te Heusden (Bouwen dl. 1 2n/2, p. 80) en in Hamme (zie K. De Cock, Hamme aan de Schelde, uitg. VTB). De Spaans-Vlaamse stijl van deze woningen, die nu nog bestaan, komt wellicht niet in aanmerking. De term is inderdaad te recent in gebruik genomen.

STAPSTEEN

Versterkte woning van de familie Staps. Zie ook onder Staps (goed).

Heusden

1410 „int goed ten Stapsteene buten sente baefs inde prochie van huesdine" (SAG. 330/14 f. 309 v°). Zie Kerckhaert II, p. 499.

STEENKEN

Beervelde

Was een leen dat gehouden werd van de Gentse Sint-Pietersabdij.

1492 „goet ten steenkine ligghende ende streckende in diversche partcheelen alle deen neffens den anderen, streckende van an sheeren strate tot achter up de gracht diemen heedt de leede" (RAG. St.-Pieters 1° reeks nr. 465).

STEILVOORDE (goed te)

Heusden

1489 „inde prochie van huesdene daerment eedt tstepsteene gheheeten tgoedt tsteylvoorde" (SAG. 301/60 f. 128 v°).

1771 „op de Hofstede ende Land genaemd het oud Kasteel van Stijlvoorde gelegen nevens den Neder-Dendermondschen Heirweg" (GvG., 25 febr.). Zie Kerckhaert II, p. 506.

STER

Houdt verband met het kerstverhaal en de ster die de weg wees naar de afspanning.

Beervelde

1793 De herberg „de Sterre" (RAG. Oudb. 146).

STRATEN (goed ter)

In sommige gevallen zal het toponiem „Stratem" wel aan de oorsprong liggen, in andere had een familienaam invloed op de naamgeving. Tenslotte was ook de ligging aan een weg (straat) soms bepalend. Middeleeuwse hoeven waren inderdaad meestal met een dreef aan het wegenpatroon verbonden.

Heusden

1450 „tgoed ter Straten" had dan een oppervlakte van 7 bunder (SAG. 301/40 f. 34).

SUCCA (goed)

Toebehorend aan de familie de Succa. Zou een jongere benaming zijn van „goed ter Zalen".

Destelbergen

Werd sinds het einde van de 16e eeuw bewoond door de familie met die naam.

1741 „een notabel Casteel gemets uyt den water, rontom in wallen, met eenen grooten hof, omringelt met uytstekende hooge dobbele haegen, genaemt het Succa Casteel" (GvG., 18 mei).

VEERDRIES (stede)

Heusden

1572 „Eerst de stede van Veerdriesche binnen der prochie van Heusdene zo verre die haer bestreckt metter dreve" (SAG. 330/90 f. 92).

VIER HEEMSKINDEREN

Het middeleeuws episch verhaal dat de lotgevallen van de vier zonen van Aymon verhaalt heeft kennelijk veel indruk gemaakt op de brede lagen van de bevolking. Het feit dat het een van de oudste gedrukte volksboeken was, moet daar niet vreemd aan zijn. Zie ook onder „Vier emmers".

Heusden

1696 „Sijnde in de herberghe de vier hemelskinderen binnen tselve huesden (RAG. RvVI. 8573, 17 dec.).

1766 „ten huyze van Judoeus Remory, woonende in de herberge de vier Haymans-kinderen in het Dorp tot Heusdene" (GvG., 10 en 17 juli).

1779 „de vier Heymanskinderen" was gelegen aan de dorpsplaats (RAG. RvVI. Var. D 933).

1789 „in de Herberge genaemd de vier Heymanskinderen tot Heusden" (GvG., 1 juni).

VOLCKAERTS (goed 's)

Houdt verband met een familienaam. Zie ook „Voldersgoed”. Destelbergen
1532 “int goet sVolckaerts”. Was gelegen op de Haanhout (SAG. 330/20 f. 261 v°).

VOLDERSGOED

Oorspronkelijk toebehorend aan of bewoond door een volder.

Destelbergen

1566 „een behuust pachtgoedt wijlen twee goedinghen gheweest, deen ghenampt sVolders goet ende dander Serleys goet zo datte ghestaen ende ghelegghen es inde prochie van Desselberghene ande Anhautstrate" (SAG. 330/84 f. 7). Zie ook onder „Volckaerts".

VOLDERSTRAAT (goed te)

Beervelde

1473 „binnen der prochie van desselberghene int goet ter volderstraten (SAG. 330/32 f. 286).
1481 „te sente daneels te bervelde int goet ter volderstrate" (SAG. 330/36 f. 38).

WESTHOFSTEDE

Destelbergen

1455 „Eerst de Westhofstede groot Ile R. op tbervelt straetkin" (SAG. 330/27 f. 165).

WIJNGAARDE (goed ten)

Waar een wijngaard lag?

Heusden

1600 „tgoed ten Wyngaerde" was een leen dat gehouden werd van het hof van Wetteren. Het betrof een kleine hoeve met een oppervlakte van 2,5 bunder (SAG. 331/1 f. 109 v°).

WIJTENE (goed te)

Heusden

1389 „tgoet te Wijtene" was toen een eerder kleine hoeve (SAG. 301/12 f. 31 v°).

WILGEN (hof ter)

Destelbergen

1396 “tgoet ter Wilghen met een steenin poorte ghedect met tichelen” (SAG. 330/10 f.231).

WITTE LEEUW

Destelbergen

1564 “nopende zekeren huuse ende stede eene herberghe wesende, staende met hueren toebehoorten te desselberghe jegghens over de keercke, ghenampt den witten leeuw” (SAG. 330/83 f.27).

ZALE (hof ter)

Destelbergen

1528 „tupperhof metten huusen ende boomen staende ende rustende up thof ter zale" (SAG. 330/50 f.63 v°).

1719 „de heerelychede van ter saelen, wesende eene hofstede groot in erfven mette wallen ende bosch tsamen drij bunderen" (SAG. 330/232 f.193).

ZANDE (goed ten)

Destelbergen

1489 „tgoed ten Zande" (SAG. 301/60 f.136 v°).

1504 „tgoed ten Zande ende ter Meersch" (SAG. 330/43 f.42).

1592 “bezet up een behuust pachtgoet ligghende binnen de prochie van Desselbeerghe groot XXVI bunder ofte daerontrent, ghe-naemt tgoed ter Zande” (SAG. 330/101 f.92).

1729 Het goed lag aan de Oostkouter (SAG. 330/241 f.149).

ZWAAN

Veel voorkomende herbergnaam in Vlaanderen. De uitbatingen die deze naam droegen waren bijna altijd centraal gelegen in het dorp of de heerlijkheid.

Beervelde

1793 De herberg „de swaene" (RAG. Oudb. 146).

Destelbergen

1779 De herberg „de swaene" was gelegen langs de baan van Gent naar Dendermonde (RAG. Oudb. 146).

ZWARTE LEEUW

Destelbergen

1789 „binnen het Dorp der Prochie van Destelberge in de Herberge den Zwarten Leeuw" (GvG., 12 maart).

LIJST VAN DE GERAADPLEEGDE BRONNEN EN WERKEN EN VAN DE GEBRUIKTE AFKORTINGEN

Onuitgegeven bronnen

RAG. = Rijksarchief Gent

De voornaamste daar geraadpleegde fondsen zijn:

Oud Not. Oud Notariaat

Borl. Familiefonds Borluut

RvVI. Raad van Vlaanderen

Het archief van de Raad van Vlaanderen werd door Prof. Dr. J. Buntinx, ere-konservator van het Rijksarchief te Gent, opnieuw geklasseerd. De inventaris ervan werd gepubliceerd in 7 delen (1964-1977) met twee aanvullende delen indices (1978-1979). In bepaalde gevallen moest nog verwezen worden naar de oude nummering van dit fonds.

VAR. D. Varia D. (= Diegerick) is een van de vroegere afdelingen van het fonds Raad van Vlaanderen; bestaat nog slechts ten dele als apart fonds

Fisc. Fiscalen, nu opgenomen in RvVI. (dl. 7)

Oud. Fonds Kasselrij van de Oudburg

LvW. Fonds Land van Waas (nu in Rijksarchief Beveren)

LvA. Fonds Kasselrij Land van Aalst (nu in Rijksarchief Beveren)

Ass. Fonds Ambacht Assenede

Boekh. Fonds Ambacht Boekhoute
Nev. Fonds Land van Nevele
Leenh. Dend. Fonds Leenhof Dendermonde (nu in Rijksarchief Beveren)
O. E. Fonds Abdij Oosteklo

SA. Aalst = Stadsarchief Aalst

Alleen de schepenregisters werden geconsulteerd. Ook in dit archief werd reeds tot een herklassering overgegaan. In bepaalde gevallen werd nog naar de oude nummering der schepenregisters verwezen. Deze documenten waren terug te vinden in de nummers vanaf 500 tot en met ruim 600. De nieuwe nummering van deze bronnen begint vanaf 1200 en volgende.

SAG. = Stadsarchief Gent

Twee belangrijke bronnen uit dit archief werden geconsulteerd. In de eerste plaats de reeks 301 of de zogenaamde en voor ons onderwerp zeer rijke jaarregisters van de Keure. Anderzijds de minder bekende maar zo mogelijk nog rijkere Wezenboeken, geklasseerd in de reeks 330. Vooral wat de herbergnamen betreft werd ook nog een beroep gedaan op de „Boucken van den Crime" (= BC.).

SA. Oud. = Stadsarchief Oudenaarde

Vooralsnog werd hier vooral de reeks AC. (= Acten en Contracten) geraadpleegd.

Geraadpleegde werken

A. M. Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboeken van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland.

Ann. LvW. Annalen van de Geschiedkundige Kring van het Land van Waas.

Bauters P. Bauters, Eeuwen onder wind en wolken. Windmolens in Oost-Vlaanderen (Gent, 1985).

Bijdr. K.O.K. Bijdragen tot de Geschiedenis der Stad Deinze en van het Deinze Land aan Leie en Schelde

Bollaert A. Bollaert en J. Luyssaert, Perceelsconstructie van Poesele in de 17e eeuw met toponymie (15e eeuw-heden) in Land van Nevele, jrg. 12. nrs. 2 en 3.

Bouwen Bouwen door de eeuwen heen - Inventaris van het Cultuurbezit in België: Stad Gent en randgemeenten, 4na tot 4nd, 5 dln. (Gent, 1976 e.v.), Arrondissement Aalst, 5nl en 5n2, Arrondissement Sint-Niklaas, 7nl en 7n2, Arrondissement Gent (nog onvolledig), Kanton Nevele, 12n1, Kantons Destelbergen en Oosterzele, 12n2.

Bov. M. Bovyn: Denderbelle, in Gedenkschr. Oudh. Kring v.h. Land van Dendermonde, 1962, 3e reeks, nr. 2. Id.: Renteplichtigen te Dendermonde tijdens het Oud-Regime, in Gedenkschr. ... Land v. Dendermonde, 1977, 4e reeks, dl. 3.

Cal. Herb. M. Caluwe, Oude herbergiers te Bazel (in samenwerking met A. Marls), in Heemkring Wissekerke, Bazel, 6e jrg., nr. 4. Id.: Oude herbergiers te Kruibeke, in Heemkring Wissekerke, 7e jrg., nr. 1. Id.: Oude herbergiers te Rupelmonde, in Heemkring Wissekerke, 6e jrg., nr. 3.

Cass. Achiël Cassiman: Geschiedenis van de Stad Deinze (Deinze, 1952-53), Bijdr. K.O.K. Deinze, XIX-XX.

Cloet Dr. Michel Cloet: Itinerarium Visitationum Antonii Triest, Episcopi Gandavensis (1623-1654). De visitaties van Bisschop Triest (Leuven, Univ. Pers, 1976).

De Br. Jozef De Brouwer: Geschiedenis van Lede (Lede, 1963).

De Brouwer J. De Brouwer: Pachthoeven in het Land van Aalst volgens de penningkohieren, in Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen 1954, Id.: Geschiedenis en toponymie van Impe (Aalst, 1958).

Decavele J. Decavele: Duizend jaar Ekkergem (Gent, 1974).

De Flou Karel De Flou: Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesie ... enz., 18 dln. (1914-1938).

- De Keyzer B. De Keyzer: De lange weg naar Kluisbergen, 2 dln. (Kluisbergen, 1975).
- DPB. De Potter en Broeckaert: Geschiedenis van de gemeenten in Oost-Vlaanderen, diverse edities.
- De Potter Frans De Potter: Gent van den oudsten tijd tot heden, 8 delen, heruitgave.
- De Vinck Kristina De Vinck: De metamorfosen van een stadsgezicht, in Verhandelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, XIII (Gent, 1976).
- Devlieghe Luc Devlieghe: De huizen te Brugge. Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, delen 2-3.
- De Vos Achiel De Vos: Inventaris der landbouwpachten in de Gentse Jaarregisters van de Keure (Gent, 1958). Id.: Tweede deel 1501-1600 (Gent, 1960).
- De Vos, Ertv. A. De Vos: Geschiedenis van Ertvelde (Ertvelde, 1971).
- DV. p... Achiel De Vos: Herbergnamen te Eeklo onder het Ancien Regime, in A.M., nr. 22.
- DV. Den Vaderlander, een te Gent verschijnende krant die 26 jaargangen bereikte (1829-1854).
- Gents Wdbk. Lodewijk Lievevrouw-Coopman: Gents Woordenboek, 3 dln. (Gent, herdruk 1974).
- Gh. Tyd. Gendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent (Gent, 1971 e.v.).
- Goeme Cyriel Goeme: Staten van Goed Drongen (V.V.F.-Gent, 1987).
- G.O.K.D. Gedenkschriften van de Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde.
- GP. Ghendtsche Posttydinghe, bereikte 56 jaargangen (1667-1722); vanaf 1723 voortgezet door de Gazette van Ghendt.
- GvG. Gazette van Gendt. Verscheen van 1723 (57e jrg.) tot 1809 (143e jrg.) en werd voortgezet in 1809 door de Gazette de Gand. De aanhaling wordt gevolgd door de datum die op de krant voorkomt.
- Gyss. Dr. Maurits Gysseling: Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226), 2 dln. (Tongeren, 1960). Id.: Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen (Gent, 1964), Id.: Geschiedenis van Oostakker en Sint-Amandsberg tot 1974 (Oostakker, 1975).
- Herw. J. van Herwaarden: Opgelegde bedevaarten (Assen, 1978).
- H.K.Dr. 1 Cyriel Goeme: De dorpskom van Drongen in 1736, in Bijdragen van de Heemkundige Kring Dronghine 1 (Drongen, 1968).
- Huys P. Huys: De herbergen te Deinze en omliggende in het jaar 1779, in Bijdr. K.O.K. (Deinze, 1979). 97 Huys, Molens P. Huys: Windmolens op de heerlijkheid van Sint-Pieters te Gent in de 17e eeuw, in Kultureel Jaarboek, Bijdragen, nieuwe reeks nr. 18 (Gent, 1982), biz. 17 e.v.
- Inv. I, II, III. Inventaris van de wind- en watermolens in de provincie Oost-Vlaanderen, in Kultureel Jaarboek voor de provincie Oost-Vlaanderen, 3 dln. (Gent, 1960, 1961 en 1962).
- Kass. Kortr. Valeer Arickx: Herbergen in de Kasselrij Kortrijk in 1779, in De Leiegouw, jrg. VII (1965), afl. 1 (Kortrijk, 1965).
- Kat. Gent I, II, III Gent Duizend Jaar Kunst en Cultuur. Cataloog van de tentoonstelling, 3 dln. (Gent, 1973).
- Kerckhaert I/II Noel Kerckhaert: Oude Oostvlaamse hoeven, 2 dln. (Gent, 1973 en 1988).
- KJb. Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, dln. I (1947)-XLVIII (1991).
- Kron. BML. Noel Kerckhaert: Kroniek van Bachte-Maria-Lerne (1975).
- Laev. Louis Laevaert: Stad Sint-Niklaas (Antwerpen, 1966).
- LvA. Het Land van Aalst. Tijdschrift van de gelijknamige geschiedkundige vereniging.
- Marls A. Marls: Toponymie van Bazel en Steendorp, in Annalen van de Oudheidk. Kring van het Land van Waas, dln. 79 en 80. Id.: Huizen en hofsteden te Rupelmonde in 1585, in Heemkring Wissekerke, Bazel, 6e jrg., nr. 1.
- Marit. gesch. Maritieme geschiedenis der Nederianden, 4 dln. (Bussum, 1976).
- med. medegedeeld door

- MGK. Militaire geografische kaarten.
- M. H. K. M. Mededelingen van de Heemkundige Kring van (Erpe-)Mere.
- Michem Frans Michem, Vinktse hoeven en hun bewoners, uitg. Stadsbestuur Deinze.
- Miraeus Aubertus Miraeus, Opera diplomatica et historica, Brussel, uitg. Jan Foppens, 1723.
- Oud. SvG. Staten van goed van Oudenaarde, door Paul Van Butsele.
- Peeters K.C. Peeters: Eigen Aard (Antwerpen, z.j.).
- SAG. Jaar reg. Keure J. Boon e.a.: Regesten op de Jaarregisters van de Keure, 12 dln. (Gent, Stadsarchief, 1968 e.v.).
- SAG. 28 Penningkohieren 1544-1581
- Sent. GRM. Sententien Grote Raad van Mechelen, 4 dln.
- Soens E. Soens: De abdij van Sint-Adriaen te Geeraardsbergen, haar pachthoven en molens, in Annalen van den Oudheidkundigen Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst, jrg. 10 (Aalst, 1914).
- Stallaert Karel Stallaert: Glossarium van verouderde rechtstermen, kunstwoorden en andere uitdrukkingen, 2 dln. (Leiden, 1890).
- Stockman Luc Stockman: Geschiedenis van Aalter (Aalter, 1979).
- TGH. Tijdschrift voor Geschiedenis en Heemkunde, tschr. van de Heem- en Geschiedkundige Kring „Jan Broeckaert", Wetteren.
- Timmers Prof. Dr. J.J.M. Timmers: Christelijke symboliek en iconografie, 2e herziene druk (Bussum, 1974).
- Twemb. J. van Twembeke: Lijst der heerlijkheden van het Land van Aalst, overdruk uit tijdschrift LvA., uitg. in de Voorlichtingsreeks van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis (Gent, 1972).
- V.d. Meersch Dr. D.J. Van der Meersch: Audenaerdsche Drukpers. 1479-1830 (Oudenaarde, 1864).
- Van Doorne G. Van Doorne, De Gentse stadsversterkingen tijdens het Calvinistisch Bewind (R.U.G., onuitg. lic. proefschrift, 1975, 2 dln.).
- Verdam J. Verdam: Middelnederlands Handwoordenboek I's Gravenhage, 1949).
- Verhulst A. Verhulst: De Sint-Baafsabdij te Gent en haar oudste grondbezit. VIIe-XIVe eeuw (Brussel, 1958).
- Vernaeve Wilfr. Vernaeve, Nopende het bier, in Alostana 1, p. 149 e.v.
- Verstraete Daniel Verstraete, Historische verkenningen in het Meetjesland, Maldegem 1982.
- Verstraeten F. Verstraeten: De Gentse Sint-Jakobsparochie, 3 dln. (Gent, z.j.).
- VL. en TG. J. Van Lennep en J. Ter Gouw: De uithangtekens in verband met geschiedenis en volksleven beschouwd, 2 dln., heruitgave (Leeuwarden, 1974).
- Warl. Enn. Dr. Em. Warlop, Inventaris van het archieffonds d'Ennetieres (Brussel, Alg. Rijksarchief, 1981).
- Watermolens P. Bauters en R. Buysse: De Oostvlaamse watermolens -Inventaris 1980, in Kultureel Jaarboek, Bijdragen, nieuwe reeks nr. 11 (Gent, 1980).
- WVD. Woordenboek van de Vlaamse Dialecten (Rijksuniversiteit Gent); 1e reeks: Landbouwwoordenschat, dln. 1-4 (1979-1991); 2e reeks: Niet-agrarische vaktalen, dln. 1-5 (1982-1990).